

NOTAT

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Jord & Affald
J.nr. MST-001-09952
Ref. oki/
Den 22. oktober 2013

Redegørelse om jernbaneskærver i Vandel grusgrav

Resumé

Redegørelsen om entreprenørfirmaet Eigil Jensen A/S' håndtering af jernbaneskærver i en grusgrav ved Vandel viser, at selvom de brugte jernbaneskærver som angivet i pressen skulle være blevet nedknust og iblandet stabil grus, og dette er foregået i grusgraven, vil det sandsynligvis ikke give anledning til risiko for hverken grundvand eller kontakt med forureningen, idet det finkornede materiale efter alt at dømmes har været sorteret fra forinden. Det kan dog ikke afvises, at der kan være en risiko for kontakt med forurening fra det finkornede materiale, hvis dette er genanvendt som jord på steder med følsom arealanvendelse.

Redegørelsen viser endvidere, at reglerne for bortskaffelse af brugte jernbaneskærver er tilstrækkelige, og at kommunens håndtering af sagen, herunder tilsyn med aktiviteterne, har været i overensstemmelse med reglerne, men at kommunen tidligt i sagsforløbet burde have taget konsekvensen af de skiftende forklaringer fra entreprenørfirmaet. Det bemærkes, at der er indgivet politianmeldelse og at Sydøstjyllands Politi efterforsker sagen.

1. Indledning

Nærværende redegørelse fra Miljøstyrelsen omhandler sagen om entreprenørfirmaet Eigil Jensen A/S' håndtering af jernbaneskærver fra BaneDanmark i en grusgrav ved Vandel. I dagspressen hævdes det, at en del af jernbaneskærverne er blevet vasket i grusgraven og knust inden det er bortskaffet, blandt andet ved at det er iblandet sand, grus og jord, som er blevet solgt.

Redegørelsen indeholder følgende:

- 1) Indledning
- 2) Redegørelse for de faktiske forhold på Vandel Grusgrav herunder, hvilke tilladelser der er givet, og hvornår er der ført tilsyn
- 3) Gennemgang af regelgrundlaget
- 4) Vurdering af risikoen ved brugte jernbaneskærver
- 5) Miljøstyrelsens vurdering af sagsforløbet, herunder Vejle Kommunes håndtering af sagen.

I redegørelsen henvises der til bilag, som indeholder detaljer om de enkelte emner.

2. Redegørelse for sagsforløbet

Vejle Kommune har i sin redegørelse til Miljøstyrelsen af 16. august 2013 oplyst følgende:

- 30. december 2005 gives miljøgodkendelse til Lemimmikainen LMK Vej A/S, Mørupvej 3 ved Vandel, til produktion af asfalt, herunder oplagring af rene rå naturmaterialer. De anvendte genbrugsmaterialer oplagres på nabovirksomheden Genvej A/S. Begge firmaer er ejet af Eigil Jensen A/S.
- 7. februar 2006 meddeler Vejle Amt råstoffilladelse til grusgravning på Flyveplads Vandel.
- I 2006 meddeler kommunen miljøgodkendelse til Genvej A/S, Mørupvej 2 ved Vandel, så de kan modtage bygningsaffald, bagharp (brugte jernbaneskærver), jernbanesveller, støberisand, forurennet jord og behandling af forurennet jord.
- 17. september 2007 fører kommunen første gang tilsyn med råstofgravningen.
- 11. marts 2008 meddeler Region Syddanmark dispensation til modtagelse af ren jord i grusgraven.
- I december 2010 bliver Genvej's miljøgodkendelse revideret, så den er tidsbegrænset og udløber 1. oktober 2015. Det fremgår, at fraktionerne opbevares dels for at kunne blive anvendt i asfaltproduktionen, dels for at der kan ske knusning af fraktioner og videresendelse af disse. Hvis frasorteret (finkornet) materiale kan betegnes som jord (kornstørrelse 0-8 mm), kan det genanvendes eller afleveres hos godkendte jordmodtagere, som har tilladelse til at modtage jord med den pågældende forureningsgrad (forurennet jord skal køres til jordbehandlingsanlæg).
- 19. april 2012 fører kommunen ordinært tilsyn.
- 14. december 2012 modtager kommunen en henvendelse fra Randbøldal Vandværk om, at der bliver vasket jernbaneskærver i råstofgraven, og at vandværket er bekymret for, om der sker forurening af indvindingsvand, da råstofgraven ligger i indvindingsoplandet til vandværket.
- Den 19. december 2012 tager kommunen på tilsyn i råstofgraven, hvor det konstateres, at der i grusgraven er et oplag af soldede jernbaneskærver (skærver hvor jorden er sorteret fra). Kim Jensen, direktør for Eigil Jensen A/S, der har råstofindvindingsstilladelsen, oplyser, at der er knust jernbaneskærver i grusgraven i juni 2012, svarende til 3-4 uger. På tilsynet blev det aftalt med Kim Jensen, at oplaget af jernbaneskærver skulle fjernes straks.
- 18. februar 2013 varsler kommunen påbud om fjernelse af jernbaneskærverne og præciserer, at håndtering af forurenende materialer ikke er tilladt i grusgravsområdet, jf. råstoffilladelsen. Påbuddet udstedes den 14. marts 2013.
- 18. marts 2013 oplyser vandværket til kommunen, at aktiviteten har foregået løbende siden juli 2012, dokumenteret med billeder. Vandværket er bekymret for, om der er sammenhæng mellem BAM (et nedbrydningsprodukt fra pesticider) i vandværksvandet og den ulovlige aktivitet i råstofgraven.
- 21. marts 2013 kontakter kommunen Kim Jensen, som nu oplyser, at der er blevet knust jernbaneskærver i juni og juli 2012, og at de har ligget frem til december 2012, men at der aldrig er vasket jernbaneskærver i råstofgraven.
- Kommunen laver en ny vurdering af forureningsrisikoen i forhold til vandværket. BAM blev påvist i Randbøldal Vandværks drikkevand første

gang i 2003, dvs. før råstofgraven åbner i 2006. Der er ca. 2,5 km fra råstofgraven til kildepladsen, og der er flere andre forureningskilder til BAM tættere på kildepladsen (parcelhushaver og gårdspladser). Der er i perioden 2003 til 2012 udført otte kontroller for pesticider på vandværket, og i seks af prøverne er der påvist BAM på et stabilt niveau under grænseværdien for drikkevand. Kommunen vurderer, at der ikke er en sammenhæng mellem BAM-forureningen i vandværkets boring og den ulovlige aktivitet i råstofgraven.

- 3. maj 2013 anmoder kommunen Kim Jensen om en oversigt over de mængder af skærver, der er tilført, knust og kørt fra råstofgraven.
- 8. maj 2013 modtager kommunen oversigten, men de indsendte oplysninger passer ikke med tidligere oplysninger, idet det nu fremgår, at der er tilført skærver i perioden juni til august, som er knust løbende frem til december. Kommunen aftaler med Kim Jensen, at han frivilligt indsender en fuldstændig og detaljeret opgørelse samt en miljøteknisk vurdering af den potentielle forureningsrisiko.
- I maj 2013 indsender rådgiveren for Eigil Jensen A/S, Kogsgaard Miljø ApS, en ny oversigt over de mængder, der er tilført, knust og kørt fra råstofgraven. Oversigten viser, at der også er tilført og knust jernbaneskærver i april og maj 2012. Udtagne grundvandsprøver under råstofgraven viser ikke BAM, men et indhold af atrazin under grænseværdien. Kommunen vurderer fortsat, at den ulovlige aktivitet ikke udgør en væsentlig forureningsrisiko for vandværket.
- Den 20. juni 2013 forelægger Kim Jensen på et møde med kommunen et dokument, som beskriver, at firmaet har haft den ulovlige aktivitet siden 2006. Derudover afleveres en ansøgning om miljøgodkendelse af oplags- og knuseplads ved råstofgraven. Som bilag til ansøgningen er vedlagt en forureningsvurdering af soldede skærver.
- Den 12. august 2013 afholdes et møde mellem Kim Jensen, rådgiveren og Vejle Kommune. Mødet bliver afholdt hos Eigil Jensen A/S på deres kontor i Billund, og efterfølgende kører man til råstofgraven på Erhvervspark Vandel for at besigtige forholdene, som de er i dag. På mødet spørger kommunen bl.a. om afgrænsningen af det ulovlige oplag i forhold til at vurdere arealer for fremtidig forureningsundersøgelse. Arealet bliver opgivet som angivet på kortbilag (afsnit "Vandel råstofgrav på Erhvervspark Vandel") og kun på det ene sted.
- Den 14. august 2013 modtager kommunen oplægget til en forureningsundersøgelse, som skal give et korrekt billede af en eventuel forurening.
- Den 15. august 2013 anmoder kommunen BaneDanmark om aktindsigt i oplysninger om levering/bortskaffelse af jernbaneskærver til firmaet Eigil Jensen A/S.
- Den 16. august 2013 får kommunen nye oplysninger fra rådgiveren om, at det anviste oplagssted måske alligevel ikke har været det eneste gennem årene, og kommunen beder rådgiveren om, at de på et kortbilag tydeligt markerer, hvis der har været oplag flere steder end det ene, som de har beskrevet.
- Den 19. august 2013 oplyser kommunen til Miljøstyrelsen, at medlem af kommunalbestyrelsen Lone Myrhøj har anmeldt direktør Kim Jensen til politiet. Efterfølgende har kommunens tekniske forvaltning anmeldt Eigil Jensen A/S til politiet.

Ifølge oplysninger fra BaneDanmark har Eigil Jensen i perioden 2006 til 2013 modtaget i alt 232.392 tons skærver og bagharp. Hertil kommer en ikke opgjort

mængde fra de tilfælde, hvor Eigil Jensen A/S har været underentreprenør til BaneDanmarks hovedentreprenør. BaneDanmark vurderer dog, at ovennævnte mængde repræsenterer hovedparten af den mængde skærver og bagharp, som firmaet har modtaget fra BaneDanmark i perioden. De opgjorte mængder stammer hovedsagelig fra sporarbejder uden for stationsområder.

BaneDanmark har oplyst til Miljøstyrelsen, at Eigil Jensen A/S har meddelt dem, at firmaet har lagt det finkornede materiale fra den bagharp, det har modtaget, i en støjvold omkring en go-cart bane, og at firmaet har tilladelse fra Vejle Kommune til dette. I kommunens redegørelse om sagen til Miljøstyrelsen står der, at det finkornede materiale køres til Genvej A/S, hvor det genanvendes eller bortskaffes til godkendte jordmodtagere.

Miljøstyrelsen har den 29. august 2013 spurgt kommunen, hvor store mængder af finkornet materiale fra bagharp, der er genanvendt og bortskaffet via Genvej A/S, hvordan det er bortskaffet, og hvad der foreligger af analyser af forureningsindhold i materialet. Kommunen har henvist til, at de er ved at samle materialet sammen til brug for politisagen, og da det er en del af efterforskningen, mener kommunen ikke, den kan sende det direkte til Miljøstyrelsen, men har i stedet bedt Miljøstyrelsen kontakte politiet herom senere, når kommunen har afleveret materialet. I lyset af, at politiet efterforsker det samlede sagsforløb, har Miljøstyrelsen valgt ikke at søge denne del yderligere oplyst.

3. Regelgrundlaget

Jordforureningsloven

Hvis kommunen konstaterer, at der på grund af en aktivitet hos en virksomhed, kommunen fører tilsyn med, er sket en forurening af jord eller grundvand, kan kommunen udstede et påbud om at undersøge forureningen, jf. jordforureningslovens § 40, medmindre forureningen er ophørt før 1. januar 1992.

Kommunen kan endvidere udstede et påbud til en forurener om at genoprette den hidtidige tilstand, jf. jordforureningslovens § 41. Et påbud om genopretning forudsætter dog, at forureningen har fundet sted efter 1. januar 2001.

Desuden indeholder jordforureningslovens § 52 et forbud mod at tilføre uforurennet og forurennet jord til tidligere råstofgrave. Regionen kan dog under særlige betingelser meddele dispensation fra dette forbud. Blandt andet må der ikke være risiko for vandindvindingsanlæg eller grundvand.

Miljøbeskyttelsesloven (MBL)

Genanvendelse af uforurennet jord generelt (uden for råstofgrave) kræver ikke tilladelse efter miljøbeskyttelsesloven, men oplag af forurennet jord kan kræve en tilladelse efter enten § 19, stk. 4. i MBL eller en godkendelse efter kapitel 5 i MBL, jf. lovens § 33.

Natur- og Miljøklagenævnet har udtalt, at et projekt, der er omfattet af et af listepunkterne i godkendelsesbekendtgørelsen (bilag 1 og 2), bør få en godkendelse efter MBL § 33 og bør ikke meddeles en tilladelse efter lovens § 19. En godkendelse efter § 33 kan eksempelvis gives til et nyttiggørelsesanlæg, der er omfattet af listens pkt. K 206.

Som udgangspunkt er det kommunalbestyrelsen, der fører tilsyn med at de vilkår, der er fastsat i en godkendelse, overholdes, jf. MBL § 65, stk. 2.

Hidtil har det været sådan, at det er tilsynsmyndigheden selv, der tilrettelægger sit tilsyn, dog kan ministeren fastsætte regler om tilsyn, jf. MBL § 73. Derudover er det muligt at fastsætte omfanget af tilsynsindsatsen i en nærmere afgrænset periode, jf. MBL § 73, stk. 2. Miljøstyrelsen har fået delegeret ministerens beføjelser efter stk. 2.

Den nye tilsynsbekendtgørelse fra 23. maj 2013 betyder, at tilsynsindsatsen skal have fokus på virksomheder, der opererer i særligt følsomme drikkevandsområder. Ifølge bekendtgørelsen skal tilsynet tilrettelægges, så de virksomheder, der udgør den største risiko for miljøet, skal have oftere tilsyn end andre. Hvor ofte tilsynet skal føres med den enkelte virksomhed vurderes blandt andet ud fra virksomhedens placering, herunder om den er placeret i et område med særlige drikkevandsinteresser.

Råstofloven

I henhold til § 31 i råstofloven skal kommunalbestyrelsen føre tilsyn med, at vilkår fastsat i tilladelser overholdes, samt at loven og de regler, der er fastsat med hjemmel i loven, overholdes, og at påbud eller forbud efterkommes.

4. Vurdering af risici i forbindelse med brugte jernbaneskærver

Generelt

Dette afsnit er baseret på oplysninger fra BaneDanmark, som har fået gennemført flere undersøgelser til belysning af forurening fra jernbanedrift (notat til BaneDanmark fra Alectia af 21. januar 2009; notat til BaneDanmark fra Alectia af 11. juni 2010).

De miljøfremmede stoffer, der kan forventes at forekomme ved jernbanedrift, er pesticider, som bruges til ukrudtsbekæmpelse, olie og PAH'er fra motorbrændstof, smøre- og hydraulikolier, tjæreforbindelser fra creosot-imprægnerede træsveller samt transformatorolie og strømaftagere på el-drevne tog. Endelig er der metaller fra skinner, hjul mm.

Pesticidindholdet i jord fra jernbanearealer antages at være lavt på grund af den korte nedbrydningstid, der er for pesticider i terrænnær jord. Det kan ikke udelukkes, at der kan ske en påvirkning af grundvand under en jernbane i drift, men det skyldes, at pesticiderne når at blive udvasket fra skærverne før de er nedbrudt.

Metaller forekommer i meget begrænsede mængder. Da de samtidig ikke vurderes at være mobile, vil de ikke udgøre en risiko i forhold til grundvandsindvinding. Dette understøttes af de jordanalyser, som i vidt omfang er udført i forbindelse med bortskaffelse af jord fra spormoderniseringsprojekter.

Jord under og langs eksisterende jernbaner kan ud fra jordkvalitetskriterier som regel betegnes som ren jord. De steder, hvor der er truffet forurening, kan det ikke påvises, hvorvidt bidraget skyldes drift af jernbanen eller udefra kommende påvirkninger. Enkelte steder kan der dog være kraftige forureninger af begrænset udbredelse, typisk ved stationer, idet der på stationerne har været påfyldning af diesel, værkstedsdrift etc.

De parametre, som har været årsag til at jorden blev klassificeret som lettere eller stærkt forurenet har været: tunge kulbrinter, PAH'er og bly, cadmium og zink. De lettere og mere mobile kulbrinter er ikke påvist i nogen af de udtagne prøver. Jernbanedrift vurderes derfor kun i meget begrænset omfang at give anledning til forurening med stoffer, som kan medføre grundvandsforurening.

På baggrund af ovenstående må det forventes, at eventuelle forurenende stoffer fra skærvelag under jernbaner især findes i det finkornede materiale (jord), der findes i mellem skærverne, og at en sådan forurening i reglen ikke vil kunne medføre nogen betydelig grundvandsforurening, men at forureningen (tunge kulbrinter og tungmetaller) i det finkornede materiale eventuelt kan udgøre en risiko ved kontakt med jorden.

Mulige risici i Vandel-sagen

I den konkrete sag kan der være tale om følgende forureningsrisici i forbindelse med den håndtering af skærver, der kan have fundet sted, vurderet ud fra oplysningerne fra kommunen og i følge pressen (blandt andet en række artikler i dagbladet BT i august 2013):

- Risiko for grundvandsforurening fra skærveoplæg rundt omkring i grusgraven. Der kan være en lille risiko for forurening med olie og tungmetaller, men næppe med pesticider. Hvis det finkornede materiale er frasorteret, så der kun er skærver tilbage, må forureningsrisikoen betragtes som ubetydelig.
- Risiko for grundvandsforurening eller kontakt med forurening andre steder i landet, hvis skærverne er nedknust og videresolgt til anvendelse i stabilgrus. Forud for nedknusning af skærverne vil det finkornede materiale – hvor hovedparten af forureningen findes - være frasorteret, så risikoen for grundvandsforurening eller kontakt med forurening vil være ubetydelig.
- Risiko for grundvandsforurening ved soldning af jernbaneskærver i grusgraven. Der kan være forureningsstoffer i det finkornede materiale, der frasoldes, men det vil sandsynligvis ikke kunne forårsage nogen betydelig grundvandsforurening, da der typisk ikke er tale om mobile forureningsstoffer.
- Risiko for grundvandsforurening eller kontakt med forurening ved genanvendelse af frasoldet, finkornet materiale andre steder (fx i støjvolde). Der vil sandsynligvis ikke være risiko for nogen betydelig grundvandsforurening, jf. ovenfor, men der kan være risiko for kontakt med forureningen, hvis jorden er udlagt på steder med følsom arealanvendelse, såsom i private haver. Der er ingen oplysninger i den konkrete sag, der tyder på, at det finkornede materiale er genanvendt på steder med følsom arealanvendelse.

Sammenfattende er det Miljøstyrelsens vurdering, at den måde, håndteringen og den videre anvendelse af jernbaneskærverne, efter det oplyste er foregået på, sandsynligvis ikke giver anledning til risiko for hverken grundvand eller kontakt med forureningen, men det kan ikke afvises, at der kan være en risiko for kontakt med forurening, hvis det finkornede materiale skulle være anvendt som jord på steder med følsom arealanvendelse.

5. Vurdering af sagsforløbet

Entreprenørfirmaets håndtering af jernbaneskærverne

Direktøren Kim Jensen har flere gange i forløbet ændret forklaring over for kommunen med hensyn til hvor og i hvor lang tid skærverne har været opbevaret i grusgraven. Dette øger usikkerheden omkring hele hans forklaring, herunder om at der ikke er vasket skærver i grusgraven. Det er således usikkert, præcis hvilke processer der er foregået i grusgraven, og hvad der er blevet af restprodukterne.

Ifølge forklaringer til BT har entreprenøren opbevaret og vasket jernbaneskærver i grusgraven, samt blandet nedknuste jernbaneskærver i stabilgrus, som er videresolgt som rent. Det vides ikke med sikkerhed, om det er tilfældet, men opbevaring og vask af muligt forurenede jernbaneskærver er ikke en del af vilkårene i entreprenørens råstoff tilladelse af 7. februar 2006, og det strider mod miljøbeskyttelseslovens § 19 om opbevaring mv. af stoffer, der kan forurene jord eller grundvand. Derudover har entreprenøren miljøgodkendelse til genanvendelse af jernbaneskærverne til asfaltproduktion, men ikke til produktion af stabilgrus. Hvis nedknuste skærver er blevet anvendt i stabilgrus er det i strid med denne godkendelse, jf. Miljøbeskyttelseslovens § 33.

Vejle Kommunes håndtering af sagen

Kommunen oplyser, at den siden 2007, hvor kommunen har overtaget behandling af råstofsager efter Vejle Amt, har udført 2 anmeldte og 1 uanmeldt tilsyn i Vandel Grusgrav. Der er ikke ved tilsynene konstateret oplagring af jernbaneskærve, og firmaet har i følge kommunen ikke gjort opmærksom på den ulovlige oplagring, og det er på grund af det store areal og de mange forskellige fraktioner af sand, grus, sten og råmateriale meget vanskeligt at vurdere, hvor de forskellige fraktioner kommer fra.

I forhold til tilsynsfrekvensen henholder kommunen sig til, at håndteringen af og tilsyn med råstofgravning og tilladelser til formålet er reguleret efter råstofloven. I råstofloven er der ikke fastsat nærmere regler om pligt til at føre regelmæssige og systematiske tilsyn. Hvis der sker indberetninger til kommunen om ulovlige forhold, så forudsættes det, at kommunen fører et tilsyn vedrørende dette. Det er sket i denne sag, efter at Randbøldal Vandværk i december 2012 oplyste til kommunen, at der skulle være oplagret jernbaneskærver i Vandel råstofgrav. Derudover fører kommunen tilsynet efter råstofgravens aktivitetsniveau og ved klager. Som udgangspunkt føres tilsyn varslet bl.a. for at få afklaret spørgsmål og andre problemstillinger med råstofvindere under tilsynet.

Kommunen har været tilbageholdende med at udstede påbud om undersøgelse efter jordforureningsloven, idet kommunen vurderede, at overtrædelsen af vilkåret i miljøgodkendelsen om placering af skærverne på grund af varigheden og karakteren af det skete sandsynligvis ikke havde medført nogen betydelig forureningspåvirkning af omgivelserne. Det begrundes blandt andet i, at forureningsrisikoen ved soldede jernbaneskærver er væsentlig mindre end ved ikke soldede jernbaneskærver, idet den største del af de forurenende stoffer vil være bundet til muldjorden, som ifølge oplysninger fra Eigil Jensen A/S er soldet fra.

Miljøstyrelsens vurdering

Miljøstyrelsen bemærker, at der går næsten 3 måneder fra kommunen får kendskab til opbevaring af skærver i grusgraven den 19. december 2012 til kommunen udsteder et påbud om fjernelse af skærverne den 14. marts. Endvidere

går der omkring 5 måneder fra entreprenørfirmaet begynder at give skiftende forklaringer om håndteringen af skærverne til kommunen tager konsekvensen af dette og foretager en politianmeldelse.

Miljøstyrelsen vurderer, at kommunens håndtering af sagen, herunder tilsyn med aktiviteterne, har været i overensstemmelse med de gældende regler, men at kommunen burde have udstedt påbuddet om fjernelse af skærver tidligere i sagsforløbet, ligesom kommunen på et tidligere tidspunkt burde have taget konsekvensen af entreprenørfirmaets skiftende forklaringer om håndteringen af jernbaneskærver i grusgraven.

Med hensyn til regelgrundlaget vurderer Miljøstyrelsen, at reglerne om håndtering af forurenede jord og jord i råstofgrave er klare, og der er ikke i denne sag fundet tegn på, at reglerne ikke skulle være tilstrækkelige til at sikre mod grundvandsforurening eller mod utilsigtet kontakt med en eventuel forurening fra brugte jernbaneskærver. Det bemærkes desuden, at reglerne for tilsyn med virksomheder, der opererer i særligt følsomme drikkevandsområder, er strammet i den nye tilsynsbekendtgørelse, som trådte i kraft 23. maj 2013.

Da der er indgivet politianmeldelse og Sydøstjyllands Politi efterforsker sagen, har Miljøstyrelsen ikke yderligere bemærkninger til sagen.

Bilag

Bilag 1 Redegørelse fra Vejle Kommune af 16. august 2013

Bilag 2 Opgørelse fra BaneDanmark over jernbaneskærver håndteret af Eigil Jensen A/S